

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний — то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 8 (135)

СЕРЕДА,
2 СЕРПНЯ 2006 РОКУ

ЗОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІПЕ

Ціна роздрядна

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

Літо — пора не тільки відпусток

Мілай — втрама на фері те пігенин

Літня спека, яка стоїть в Україні, ніби намагається всіх вигнати під дерева або до прохолодних річок та озер, не кажучи вже про безмежне море... Всі прагнуть оздоровитися за літній період, набратися сил для подальшої праці. Проте міста не залишаються безлюдними. В них продовжують працювати ті, хто або любить відпочивати не під таким пекучим сонцем, або кого невідкладні справи змушують залишатися на робочих місцях. Серед них є ще й такі, хто за покликанням серця самі, без суворих настанов та наказів, виконують певну роботу.

Р.І.Стойка

До таких людей належать і вчителі, й усі інші працівники Ужгородської школи № 14. Ми застали їх якраз за роботою, яка не зовсім відповідає їхній кваліфікації. Вчитель історії Р.І.Стойка, одягнений не так, як завжди, офіційно, а в одязі, що був густо покрапаний валном, та у спортивному кепі, ойочно закінчив розмальовувати настінне панно в одному з класів, який одночасно служить і актовим залом.

Інший вчитель — фізичного виховання — В.Т.Семенюк уже вдруге закінчував фарбувати сте-

лю коридора валном, яке, до речі, придбано за шкільні „внутрішні“ кошти. Ремонт школи йшов повним ходом.

Як нам розповіла в.о.директора ЗОШ № 14 Р.В.Пазуханич, цього року на капітальний ремонт школи виділені значні кошти — понад 80 тисяч гривень. Новий начальник міськво Ужгородського міськвиконкому В.І.Огар з порозумінням поставився до нагальних проблем школи. Адже будові навчального закладу цього року виповниться 80 років. Це досить значна дата. Тому, як тільки закінчився останній екзамен у школярів, — розпочалися ремонт і реконструкція шкільних приміщень. На сьогодні вже зроблено чимало. З допомогою фірми „Ізолувальник“, яку очолює М.М.Вакулєнко, у всіх класах промили батареї центрального опалення, замінили труби, поставили на радиатори крани Маєвського. У приміщенні котельні замінили старі насоси для підкачування води, поставили нові лічильники. Каналізаційні труби, які служили ще з чехословацьких часів, замінили на нові, старі настільки проіржавили, що почали протікати, і вологи просочувалися під фундамент школи, що викликало навіть деформацію стін і підлоги в деяких класах. Не забули і про поліпшення умов хар-

чування. Для цього колишнє приміщення шкільної бібліотеки перепрофілювали під роздаточну їжу, куди підведено каналізацію і прокладені труби для гарячої та холодної води.

Такий великий обсяг робіт у школі робиться, в першу чергу, для того, щоб полішити умови не тільки навчання школярів, а й все їхнє перебування в навчальному закладі. Вперше у школі працюватиме теплий туалет, що важливо для маленьких дітей, особливо взимку. Вирішено побудувати окремі туалетні кімнати для дівчаток і хлопчиків, а також для викладачів. Наразі ці роботи майже завершуються. Але... Кошти у міськво обмежені. Не вистаєє їх на придбання унітазів, рукомийників, облицювальної плитки, бойлерів на гарячу воду та труб на підключення котла. Цю турботу взяло на себе товариство „Романі Яг“, яке наразі вишукує додаткове фінансування для завершення ремонту. Обцяє допомогти у цьому і Карпатський фонд, який перепрофілював свою роботу з культурно-просвітницького напрямку на соціальний.

Гадаємо, що, об'єднавши зусилля як державних органів, так і негромадських організацій, можна багато зробити. Адже тільки у єдності — наша сила.

Євгенія Навроцька

ДО 150-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Визначний український письменник Іван Франко, 150-річчя з дня народження якого ми святкуємо в ці літні дні, як й інші класики, віддав данину ромській темі. У кількох творах автор драматично розповідає про важку долю народу, який розсіпався по всіх краях і який живе у нужді та злиднях, усіма гнаний, особливо владою. Та були й винятки, коли місцеві жителі попереджали ромів про небезпеку. Інколи їм вдавалося врятуватися від голодної смерті й холоду. Та не завжди...

Пропонуємо читачам оповідання Івана Франка „Цигани“ (у скороченому варіанті), в якому йдеться про звичну в ті часи долю ромів.

Іван Франко

Цигани

Ластівки, вбоге гірське село, лежить над горішнім Стриєм, там, де він свого великого закруту під Турку повертає їд Синевідської, в'ючися поміж гори та ліси. Село невеличке та занедбане, криє між лісами та дебрями свої по-розкидані нужденні бойківські хатки. Понижче села, за шматом чорного лісу, що досягає аж самого берега ріки, стир-

чить над Стриєм висока скала. Стрімкою стіною бовдуриться вона над самим закрутом ріки, а головатим вершком, зеленим від моху і панпоротів, роззирається по околиці горах. Стрий літом лагідно плюскочиться о її стіни, але восени реве гірсько і піниться, заливаючи вузьку стежину, що в'ється по під скалою здовж його берега.

(Закінчення на 9 стор.)

В.Т.Семенюк

РОМ-ПРЕС

Віктор Ющенко закликав політиків "вийти з окопів"

Президент України Віктор Ющенко закликав політиків "вийти з окопів" і щиро говорити про те, який державний курс вони хочуть проводити після подолання політичної кризи.

Про це він сказав, підсумовуючи першу частину круглого столу. "Я пролоную вийти з окопів і говорити з цих питань щиро. Тому що відповідь поміщається в площині, чи є у нас бачення того курсу, який може нас об'єднати, тому що кожен корабель ловив вітер, попутний чи непопутний, знаючи порт, куди він пливе", — сказав Ющенко, повідомляє УНІАН.

Президент наголосив, що наразі не стоїть питання про те, хто формуватиме уряд або хто в нього увійде.

На сьогодні, на переконання Президента, стоїть питання, яку програму реалізуватиме новий уряд.

Віктор Ющенко ще раз зауважив, що у нього вже є право розпустити парламент, оскільки минуло 60 днів, а уряд не сформовано, проте він не впевнений в тому, що це дасть позитивний результат.

"Але чи не призведе це до пролонгації проблеми, і через 60 днів із запуском в поганому сенсі бюджетним процесом ми приходимо в оснь, і знову садимо за цей круглий стіл, приблизно з тими ж особами, я переконаний", — зазначив Президент.

Він наголосив, що сьогодні стоїть 10-12 питань, на які потрібно дати відповідь, і всі ці питання стосуються того, як Україні розвиватися далі.

Кабмін готовий працювати скільки потрібно

На сьогодні тільки Президент України Віктор Ющенко є джерелом стабільності в Україні. Про це заявив на круглому столі за участі глави держави і представників фракцій ВР народний депутат України, член фракції "Наша Україна", прем'єр-міністр України Юрій Єхануров.

"Тому уряд вважає, що саме його пропозиції можуть і повинні стати основою для досягнення зваженого і відповідального компромісу, який дозволить сформувати в ВР діючу прийнятну в нинішній ситуації широку коаліцію національної єдності без Комуністичної партії, з збереженням її представниками посад, які вони здобули в нелегкій боротьбі", — сказав він.

За словами Юрія Єханурова, уряд вважає, що вихід із ситуації, що склалася, потрібно шукати в правовому полі.

Прем'єр наголосив, що Кабмін готовий виконувати свої обов'язки стільки, скільки буде необхідно для досягнення зваженого політичного компромісу.

Андрій Шкіль відкрив "таємницю" Універсалу

Народний депутат України, один із лідерів БЮТ Андрій Шкіль в інтерв'ю журналістам пояснив, чому ця політична сила не має наміру підписувати Універсал про національну єдність.

"Документ про об'єднання України ми завжди готові підписати, але ми не готові підписувати документ про створення нової коаліції або про освячення існуючої", — зазначив він.

Шкіль вважає, що Універсал, який планують підписати учасники круглого столу, є "привабливим папером, в який загортають непривабливу фігуру Януковича. Ми не братимемо участі ні в згортанні, ні в орнаменті цього паперу своїми підписами".

Андрій Шкіль вважає, що проведення гарячих дискусій дуже корисно, проте головне питання полягає в тому, чи залишаться в цьому документі непохитною позиція стосовно української мови і НАТО.

Рада працюватиме до формування Кабміну

Верховна Рада України вирішила продовжити роботу першої сесії до формування нового Кабінету Міністрів.

За прийняття відповідної постанови проголосували 245 з 305 народних депутатів, зареєстрованих у залі.

Згідно з документом, перша сесія ВР продовжена на період до утворення нового складу Кабміну, вона буде завершена в день початку роботи новоствореного Кабміну, передає УНІАН.

При цьому порядок денний пленарних засідань парламенту наступного дня визначатиметься на вечірньому пленарному засіданні ВР, яке передає відповідному черговому пленарному засіданню.

Леонідові Черновецькому набридли намети на вулицях столиці

Київський міський голова Леонід Черновецький заявляє про незаконність встановлення у Києві політичними силами підтримки або проти Антикризисної коаліції наметових містечок.

Як інформує УНІАН, про це Черновецький заявив в інтерв'ю журналістам.

"Якщо знімати намети - то всі разом. Вони всі стоять незаконно. У мене немає КДБ або інших сил...", — сказав він.

Мер Києва також наголосив, що відповідний висновок про незаконність розміщення в столиці наметових містечок прийняло комунальне управління мерії.

В Угорщині готуються до осінніх виборів

Радулі Йозеф, Форкаш Флоріан, Палфі Міклош – лідери ромського руху Угорщини.

■ Восени в Угорщині відбудуться вибори до органів місцевого самоврядування. Одночасно обиратимуться і представники органів місцевого самоврядування національних меншин.

У цій країні офіційно визнається тільки 13 національних і етнічних меншин: вірмени, болгар, хорвати, німці, греки, поляки, роми, румуни, серби, словаки, українці й словени.

Єврейська община досі не має статусу етнічної меншини. Євреї не змогли зібрати тисячу підписів під листом-зверненням, щоб ініціювати визнання угорським парламентом єврейської національної меншини.

На сьогодні в Угорщині 8 млн. осіб мають право голосу. Для того, щоб брати участь у виборах місцевого самоврядування, потрібно було до 15 липня всім представникам національних меншин пройти перереєстрацію. Цю процедуру пройшли вже 80 тис. громадян, у тому числі 41 608 ромів і 18 858 німців. Най-

менше осіб зареєструвалися серед українців і русинів — 453 та 412 відповідно.

До речі, діяльність усіх 13 національних меншин підтримується державою, кошти видаються на утримання офісів, газет, журналів і культурних центрів.

А щоб отримати статус національної меншини в Угорщині, представникам відповідних меншин треба прожити у цій країні щонайменше 100 років, чисельністю понад 1 тис. осіб та інтегруватися у суспільство, обов'язково слід знати державну мову.

Виконання ромської стратегії в Албанії

■ Нещодавно у столиці Албанії Тирани відбулося заплановане засідання Інституту Відкритого Суспільства Гельсінкського комітету та Центру захисту прав дітей, на якому обговорювалося питання про залучення коштів на ромські програми і визначалася стратегія поліпшення життя ромів Албанії.

Керівник фонду Сороса в Албанії Клопайджа Гджокатаджа зауважив: "Ми намагалися підготувати громадську думку і уряд протягом 2003-2005 років і розробили рекомендації, які допоможуть ромам інтегруватися в албанське суспільство. Згідно з висновками спеціалістів, ромська громада проживає в найгірших економічних і санітарних умовах. Це випливає з високого рівня безробіття, безграмотності, відсутності правового захисту і охорони здоров'я.

Головна причина такого становища — відсутність фінансування, а ті кошти, що виділяються, на жаль, незадовільно адмініструються.

У своїх висновках щодо контролю за ситуацією ромської меншини в Албанії експерти дійшли висновку, що треба об'єднати зусилля всіх фондів, які є донорами в цій країні, а також бюджети місцевих організацій для того, щоб поліпшити життя ромів на місцевому рівні.

2 СЕРПНЯ – МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ РОМСЬКОГО ГОЛОКОСТУ

Кожен табір був гетто

Сако таборо сас гетто

■ Минуло понад 60 років, як закінчилась Друга світова війна. Проте її відлуння ще й досі відбивається в душах людей. Кожен сприймає його по-своєму.

В учасників війни, людей старшого покоління, яких стає з кожним роком все менше, – це пов'язано з фронтовими буднями, втратою однополчан, друзів і близьких. У тих, хто залишалися в тилу, – відлуння пов'язане з виснажливою працею на полях чи на військових заводах та стражданням, коли хтось із близьких отримували «пожоронки». Найбільше потерпали ті, хто перебував на окупованій фашистами території.

Ольга Гаврилюк з онуками Річардом і Зіною.

Спогади Ольги Гаврилюк (Адам)

На тій самій вулиці, де розміщена редакція газети „Романі Яг“, у власному будинку проживає Ольга Гаврилюк. Ми часто зустрічались з нею, але навіть не здогадувалися, що вона і досі зберегла у своїй пам'яті той жах, який переслідував її у ромському таборі, який німці перетворили на гетто.

– Мені було всього 7 років, тому моя пам'ять тільки уривка-

ми зберегла події про ті жахливі часи, – розповідає Ольга. – На початку 1944 року наш табір, розташований на вул. Берчені в Ужгороді, був обнесений колючим дротом, а місцями дерев'яними штахетями. А навколо постійно чергували угорські жандарми, які на своїх кашкетах мали довге пір'я, тому їх у народі називали „пір'яшми“. З табору заборонено було виходити будь-кому. А щоб роми не вмерли з голоду і не збунтувалися, сюди завозили не завжди якісні й у малій кількості

продукти харчування: поїдені мушкою квасолою і горох, муку, олію, картоплю тощо. Щоранку жандарми виганяли всіх із будинків на вулицю перед ромською школою, яка розташована в таборі, і робили переключку. Одноразово вони вишуквали гарних і дівчат і жінок для власних утіх. Через це дівчата вдавалися до деяких хитрощів: обмащували обличчя сажею, не прищувалися, одягалися у лахміття тощо.

Але найбільший стрес я переживала тоді, коли нас невелики-

ми партіями вишукували в колону і під дулами гвинтівки вели у баню. Там кожного по черзі саджали на сплець й обстригали машинкою волосся на голові. Після того змушували роздягатися і митися під душем. Прикро було те, що разом із жінками милися і діти, в тому числі й хлопчики 9-10 років, що за ромськими традиціями вважається неприпустимим.

Пригадується такий випадок, як трое дівчат з табору примудрилися втекти – Ірина Адам, Гер-

міна Токар й Ірина Косору. Коли вони повернулися, батьки змушені були підрізати їм волосся, аби вони не виділялися.

У кінці жовтня нас вишукували на плацу перед табором і, мабуть, хотіли ліквідувати наше поселення. Але звуки канонади, які було чути все сильніше і різніше, змусили жандармів покинути нас і втікати. Невдовзі з двох сторін наблизилися до табору радянські солдати. Їхній прихід врятував нам життя. Після війни у таборі кілька людей захворіли на тиф, і нас знову ізолювали від спілкування з іншими людьми. Крім того, серед дітей спалахнули інфекційні дитячі хвороби – дифтерія і коклюш. З великими труднощами ці хвороби вдалося подолати.

Школа

У роки війни школа, яку побудували чеки, була закрита. Вона розпочала свою роботу тільки 1 вересня 1946 року, тому в класах навчалось багато переростків. Пам'ятаю першого повоєнного директора – це був Микола Тарбич, пізніше його замінив Михайло Іванович Івашкович.

На уроки ми ходили із задоволенням, деякі навіть босі, бо у школі було тепло і затішно, там нас годували, а інколи видавали і одяг. Закінчивши семирічку, я працювала на різних роботах, в тому числі й прибиральницею у своїй школі. Її школа заміж за нерома. Народила і виховала двох дітей – сина і дочку, вже маю онуків. Але відлуння війни часто мені нагадує про себе у моїх снах.

Волика Опаленик,
Олена Бойко

Віртуальній мережі – сім років

■ 19 липня виповнилась сьома річниця Віртуальної мережі ромів, яка розпочала свою діяльність саме цього дня 1999 року.

Ромська мережа була створена як знак громадської зрілості громади. Її мета – заявити на весь світ, що роми існують, що вони мають проблеми і шляхи їхнього вирішення, що вони можуть захищати свої права людини і рівність у цьому світі.

Валерій Новосельський.

– Число 7 має глибокі й духовні півтони, – сказав з приводу 7-річчя дати редактор Віртуальної мережі ромів Валерій Новосельський. – Це число, яке оз-

начає мудрість, досконалість і завершеність, у святих книгах воно завжди пов'язане з духовною силою, втілює благословення й дарунок неба.

Я сподіваюся, що з вашою допомогою, дорогі роми, ми ще більше розширимо нашу діяльність у відповідь на всі виклики XXI сторіччя!

Румунія підписала угоду

Румунія підписала угоду з Європейським банком реконструкції й розвитку на позику в 47,2 млн. євро для фінансування програми включення Румунії в Ромську декаду. Крім того, з цим банком підписано інших угод ще на 60 млн. євро. Вони підуть на проекти, спрямовані на підтримку осіб з фізичними та психічними вада-

ми, які перебувають у притулку.

„Румунія, певно, найменше з усіх країн виділяє кошти на сфері охорони здоров'я, освіти та соціальних програм“, – заявив директор Європейського банку реконструкції й розвитку Ананд Сет.

До цих коштів, які видає банк, держава зобов'язує-

ся додати 123 млн. євро. Позика буде видана на 17 років, з яких перші 5 років будуть вільні від будь-яких виплат.

Крім цього, Ананд Сет також зазначив, що 70% ромів Румунії живуть за межею бідності, а дитяча смертність серед ромів у 4 рази вища, ніж серед румунів.

РОМ-ПРЕС

Новий уряд Словаччини – антиромський

Нещодавно у Словаччині створено коаліцію з трьох великих партій – Соціал-демократичної, Народного руху за демократичну Словаччину та Словачької національної партії.

Члени цих політичних громадських об'єднань у минулому висловлювали антиромські заяви. Так, члени Національної партії неодноразово і регулярно виступали проти всіх етнічних та сексуальних меншин Словаччини.

Крім цього, СНП зіграла свого часу дуже негативну роль у відносинах між ромами та неромами. Її члени постійно підігрують антиромські настрої в цій країні.

У новому уряді, створеному в середині липня, ця партія очолює три Міністерства – освіти, будівництва та регіонального розвитку. З цього приводу ERRC направив стурбовані листи ряду глав європейських держав, а також у ЄС, Раду Європи та в Організацію з безпеки співробітництва в Європі.

Виголошення вироку у справі Лазаренка знову відклали

Винесення у США вироку у справі колишнього прем'єр-міністра України Павла Лазаренка, яке мало відбутися 1 серпня, знову перенесено і тепер призначено на 18 серпня.

Про це повідомила секретар федерального окружного суду Сан-Франциско Моніка Татсон.

Рішення про відстрочення прийнято у зв'язку з відсутністю головуючого на процесі судді Мартіна Дженкінса.

Спочатку виголошення вироку планувалося на 2 грудня минулого року, але потім тричі переносилося. Останнє засідання у справі Лазаренка відбулося в кінці червня 2005 року. Тоді суддя Дженкінс відмовився задовольнити запит захисту про зняття залишених ним раніше в силі 14 пунктів обвинувального вироку, який журі присяжних винесло екс-прем'єру роком раніше, передає УНІАН з посиланням на РІА „Новини“.

Американська прокуратура висувала проти Лазаренка, який очолював український уряд з червня 1996 по липень 1997 року, звинувачення у здирищенні, шахрайстві, перевезенні вкрадених авіаарів і відмиванні в 1994-1999 роках 280 млн. доларів, проте пізніше суддя знизив цю суму до 10 млн. доларів.

В очікуванні процесу екс-прем'єр провів за ґратами понад чотири роки, а в червні 2003 року був випущений на свободу під заставу в 65 млн. доларів. Наразі він проживає в Сан-Франциско під домашнім арештом.

ЗДОРОВ'Я

За міністерськими наказами не видно людей

Моніторинг, який проводиться на Чернігівщині щодо онкологічних захворювань ромів, свідчить про те, що органи охорони здоров'я продовжують приховувати факти зростання їхньої кількості. Було прийнято кілька постанов, які нібито мають захищати людей, а насправді створюють їм перешкоди. Так, наказ № 50 Міністерства охорони здоров'я України „Про затвердження нормативних актів щодо хвороб, при яких може бути встановлений причинний зв'язок з дією іонізуючого випромінювання та інших шкідливих чинників внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС“, нібито має захищати осіб, які захворіли на онкологію, проте дійсно свідчить про інше.

Відомо, що радіаційна хмара щільно накрила Чернігівщину. Багато жителів нашої області, серед яких 19 ромів, у тому числі й люди середнього віку, мають хвороби, які супроводжені онкологічними доброякісними пухлинами, міоми

грудей, фіброми жіночих органів, хвороби щитоподібної залози тощо. Однак медики визнають факт онкологічного захворювання з наступними компенсацією, санаторним лікуванням, безкоштовним отриманням ліків тощо лише для двох категорій людей. Перша: для осіб, які мають відповідний статус, тобто тільки для ліквідаторів аварії у 1986-1987 рр., інвалідність і смерть яких виникла протягом 5 років після їх виведення з зони відчуження й евакуації. Друга: для людей, які проживають у 30-кілометровій Чорнобильській зоні.

Проте радіаційна пляма не обирала, де осісти! Звичайно, є навіть відповідні карти радіологічного забруднення, та вони чомусь „не відомі медикам“. У першу чергу, страждають від цього люди, яким лікарі затято не ставлять діагноз, пов'язаний з радіаційним випромінюванням.

Наш монітор на Чернігівщині вже багато років оббиває пороги медичних закладів про виз-

нання зв'язку онкологічних захворювань з радіаційним забрудненням області. Мало того, він одержує відповіді на свої численні запитання, що всі нормативні вказівки, отримані з Києва, лікарі виконують. Є випадки, коли навіть ліквідаторам не виплачуються відповідні компенсації.

З 19 осіб, які мають хвороби, пов'язані з іонізуючим випромінюванням, тільки одна жінка готова захищати свої права через суд, а інші не вірять у позитивне вирішення цього питання.

Марія Іванова,
правозахисний центр
„Неве Рома“

Гірка й солодка ягода кохання Іто ай гугли мурра камлипе

■ 26 грудня ц.р., у місті Ужгороді відзначатиметься 80-річчя ромської школи. Про її створення і роботу ми вже писали (див. „Романі Яг“ № 3 (130) від 12 квітня ц.р.). Ця школа відома тим, що була першою в Європі, побудованою для ромських школярів. Вона знаходилася безпосередньо біля табору і будували її за державні й спонсорські кошти самі роми.

Першими її директорами були Й.Шестак, М.Цинковський, М.Томчанин. Ці керівники працювали у школі всього протягом одного або трьох років. Найдовше — близько шести років — займав посаду директора Ладислав Гегедюш (1931-1937рр.), який залишив по собі добрі спогади ромської громади.

Шкільний ансамбль

Табір у мікрорайоні Шахта здавна славився віртуозними музикантами: скрипачами, цимбалістами, а саксофоном вперше оволодів Аладар Пап. З цього поселення вийшли відомі музиканти з родин Адамів, Бучків, Тирпаків, Русинів та ін. Діти цих

музикантів, які ходили у ново-відкриту школу, прагнули стати музикантами, акторами і, звичайно, реалізувати себе. Відчуваючи цю потребу, директор Ладислав Гегедюш підготував музичний спектакль „Лігачки“ („Сватанки“). У виставі брали участь хореографічна, танцювальна та інструментальна групи. Серед учасників ансамблю своєю надзвичайною привабливістю і красою вирізнялася Йолана Сурмай (Адам). Коллектив мав великий успіх не тільки у глядачів Підкарпатської Русі (так називалася раніше Закарпатська область), а й у містах Кошице, Празі та навколишніх селах. Про їхні успішні виступи перед можновладцями неодноразово писали у багатьох газетах і журналах. Спеціальним ре-

сом послухати і подивитися виставу „Лігачки“ приїжджав взуеттєвий магнат з Чехословаччини Ян Бата.

Гірка ягода

Про палке кохання, яке закінчилося трагічно, нам розповіла дочка Йолани Сурмай (Адам) Герміна Сурмай (Роштав).

— Мій батько, Ладислав Гегедюш, був високий, стрункий і вродливий парубок. Він носив тоненькі за тогочасною модою вуси і зводив своєю чарівністю багатьох дівчат, але йому до душі припала молода красуня, солістка шкільного ансамблю Йолана. Дівчина відповіла йому взаємністю. Батьки не перечили їхньому кохання і зустрічам. Проте гіркою ягодною у цей пристрасний для закоханих стали вагітність і пологи 16-річної Йолани. І в дні, коли відзначали 10-річчя заснування школи, — 29 грудня 1936 року — мама народила мене. Тато від мене не відмовлявся і мав намір офіційно оформити їхні стосунки. Однак трапилося нещастя: у середині лютого 1937 року мої батьки пішли у престижний тоді кінотеатр „Уню“ (нині „Ужгород“). І коли вийшли з кінозалу, матері стало зле. Підвищилася температура, з'явився сильний біль у шлунку. Тільки через день, коли мамі стало зовсім погано, батьки мамі звернулися до лікаря, і її було госпіталізовано. Проте стан здоров'я погіршився ще більше, і через тиждень вона померла: гірка ягода кохання стала для неї смертельною.

Помста за любов

— Після смерті мамі, тато хотів мене забрати у свою сім'ю. Мотивуючи тим, що я була ще крихіткою, дідусь із бабусею вирішили поки що залишити мене у себе.

Гірка ягода кохання не обминула і тата — Ладислава Гегедюша. Чинники муніципального відділу освіти, дізнавшись про близькі стосунки директора школи з ученицею, які закінчилися пологами і смертю дівчини, звільнили його з роботи, а пізніше перевели у віддалене село, що на Мукачівщині. Від батьківства він не відмовився, чим міг, допомагав. Під час Другої світової війни ми втратили з ним контакти. Пізніше я дізналася, що батько повернувся в Ужгород, і захотіла з ним зустрітись. Але гірка доля переслідувала й мене. Мені було тоді близько 14 років, коли я дізналася, що він живе на вул. К.Маркса. Разом зі своєю родичкою я прийшла до нього додому. Яким же було моє здивування, коли я дізналася, що він не шукав мене, бо вважав, що я померла. З'ясувалося: відразу після закінчення війни одна з моїх тіток — Ірина, з якою я виховувалася, прийшла до мого батька, обдурила його і випросила у нього гроші нібито на мій похорон. Батько бачив мене лише немовляти, упізнати не міг, і мені не повірив, бо вважав, що я його обманюю. Своїх дітей він не мав, а після смерті дружини виїхав в Угорщину. Більше з ним я не зустрічалася і його не бачила. Так тітка Ірина за випрошені нечесним шляхом гроші зламала і мою долю.

Солодка ягода

— Моє життя поступово владналося. Ланцюжок негараздів,

ROM-PRESS

У Донецьку знайшли авіабомбу

У Донецьку на вул. Злетна, на будівельному майданчику під час проведення земляних робіт виявлена авіабомба часів Великої Вітчизняної війни.

Як повідомили в Міністерстві з питань надзвичайних ситуацій, місце виявлення боєприпасу охороняється, вилучення і знешкодження якого планується піротехнічною групою Головного управління МНС України в Донецькій області, передає УНАН.

До слова, за добу на території країни виявлено 30 боєприпасів часів війни.

Молдова втратила 21 мільйон дол.

Втрати Молдови від введеної Росією заборони на імпорту молдовської виноробної продукції досягли 21 мільйона дол., повідомив прем'єр-міністр Молдови Василь Тарльов.

Герміна Сурмай в молодості.

який переслідував моїх батьків, перервався. Хоч із закінченням через війну, я все ж таки пішла у школу і успішно її закінчила. Вийшла заміж. Довгий час працювала у своїй школі, роздавала дітям їжу, яку сюди привозили, й прибирала за ними. Пізніше перейшла у дорожнє управління. Маю 22 роки трудового стажу й отримую пенсію — 364 грн. У 1972 році ми з чоловіком отримали квартиру, облаштували її, провели газ. Так сталося, що чоловік мій помер ще сорокарічним. Дітей довелося підняти самій. Усі четверо ходили у дитсадок, потім навчалася у школі-інтернаті, а пізніше здобули середню спеціальну освіту. Едик став електрозварником, Єва — друкаркою, Олена — швачкою-мотористкою, а Роза має кваліфікацію слюсаря-збірника третього розряду й працювала на заводі „Більшовик“.

Діти, внуки і правнуки люблять і шанують мене, піклуються про мене і допомагають мені. Я задоволена цим і дякую Богу, що допоміг мені знайти мою солодку ляду в дітях.

Євгенія Комісарова,
Валентина Ткаченко

Герміна Сурмай (друга зліва) з доньками Своєю, Оленою, Розою та з онуками.

ВІСТІ З РЕГІОНІВ

Проблеми Черкащини і не тільки

Як ми вже повідомляли, у нашій країні продовжують роботу ромські правозахисні центри в рамках проекту „Захист прав ромів в Україні і забезпечення доступу до правосуддя”. Діяльність ця можлива лише тоді, коли такі центри діють під егідою європейських структур, у даному випадку Європейської комісії. В першу чергу, це пов'язано з тим, що в іншому разі з ромськими організаціями можна було би легко впертися, оскільки місцеве самоуправління концентрує в своїх руках усі важелі влади: законодавчу, судову і виконавчу.

Так, 13 червня ц.р. у будинку голови правозахисного центру „Аме Рома” Володимира Бамбулі (М.Золотоноша Черкаської області), згідно з постановою, підписаною суддею М.Матвієнком, наряд міліції, який під'їхав на кількох автомашинах, зробив обшук.

Цими відверто компрометуючими діями працівники міліції демонстративно принизили честь

і гідність поважної, глибоко віруючої людини, яку знає не тільки місто, а й весь район. Невже цими діями міліція хотіла залякати правозахисний центр?

Незважаючи на те, що були своєчасно надіслані листи протесту в ряд вищих державних установ, ні на жодне з них пан Бамбула не отримав відповіді. Ніхто навіть не вибачився за неправові дії, хоча, згідно з українським законодавством, відповіді на листи громадян до державних організацій повинні надсилатися у 30-денний термін. Створюється враження, що роми не підпадають під категорію громадян України.

Та робота правозахисного центру „Аме Рома” триває, незважаючи на всі ці штучні перепони.

Голова організації зробив кілька дипломатичних поїздок по Черкаській області в місця компактного проживання ромів з метою залучення ромської молоді до навчання у вищих навчальних закладах. Абітурієнтам М.Домаскіній, З.Гаделі, Р.Грицаєнко,

Р.Крикуненку, О.Фюдр, В.Чеботаревій, А.Шандибі та іншим роз'яснювалося, що європейські структури готові надати фінансування навчання студентів на платній основі за успішного складання вступних екзаменів до вузів.

Крім того, Володимир Михайлович зустрівся з директором навчального центру Одеської юридичної академії в м.Черкасах В.С.Богдановим і ознайомився з умовами вступу до цього вищого навчального закладу.

Не забуває „Аме Рома” і про стареньких. У селі Гладківщина, Миронівка, Чорнобай, Гельмазів, Каленики, Плешкани Черкаської області керівництво центру та юрист Я.Ф.Шандиба зустрілися з літніми людьми, роз'яснюючи їм, як правильно з'ясувати трудовий стаж та які документи необхідно для зарахування пенсії.

На місяць розглянуто кілька важливих питань, у тому числі й щодо надання права опіки над неповнолітнім Русланом, якого

його дідусь Микола Миколайович Білоус хоче взяти під своє крило. Відбулася зустріч з начальником відділу у справах підлітків управління молодіжної політики В.Г.Харніним, з класним керівником школи, де навчається хлопчик, проведений огляд житлових умов тощо. Всі документи були скрупульозно зібрані і подані у відповідні державні структури.

Триває також оформлення документів для відправлення їх до швейцарського офісу МОМ, оскільки багато ромів Черкащини померли, а їхні родичі не зуміли вчасно оформити документів на отримання компенсаційних коштів.

Члени правозахисної організації „Аме Рома” також побували в Державному комітеті у справах національностей та міграції України з метою підписання договору на проведення фестивалю Дні ромської культури. Кошти вже виділені.

Як живе, роми?

Усі ромські організації, які працюють за великим проектом, отримали завдання провести моніторинг житлових умов на своїх територіях. Створено відповідні комісії у складі членів правозахисних організацій. Про що ж свідчить робота цих комісій?

Як повідомляє наш автор, голова правозахисного центру „Терні Зор”, що на Київщині,

Людмила Кравченко, значна частина ромів цієї області проживає у скрутих житлових умовах. До того ж, у багатьох документах на житло оформлені юридично неправильно. Наприклад, Л.В.Шербакова, власниця будинку № 70-6 по вул.Леніна в м.Броварах, померла ще рік тому, а її донька досі не подала заяви у місцеві органи влади про те, що вона є єдиною спадкоємицею. Згідно з українським законодавством, вона мала це зробити в 6-місячний термін. Отже, члени правозахисного центру взялися за цю роботу.

Інший випадок — у селі Требухів Броварського району Київської області. Виникло спірне питання з приводу житла, яке було придбано Ніною Михайлівною Шербаковою без належного юридичного оформлення. Коли власник будинку помер, на це майно стали претендувати його родичі. Правозахисний центр взявся захистити інтереси потерпілої, оскільки їй загрожує виселення з будинку. Наразі всі необхідні документи подані на розгляд голови сільської ради с.Требухів Іванові Михайловичу Остачу.

Так само активно працюють й інші правозахисні центри в Україні.

Юридичний відділ „Романі Яг”

Позасудовий правовий захист Пала крісако чачіпнаско захисто

■ Які ж основні принципи захисту прав ромів? Саме активістам буде корисно дізнатися, що є найкращим для організації, яка працює на місцевому рівні. Вам слід застосовувати ці принципи лише настільки, наскільки вони збігаються з вашими цілями та ситуацією.

Захист прав починається вдома. Ваша рідна країна — це місце, де ви досягнете прямого ефекту у своїй діяльності. Організація Об'єднаних Націй та інші різні регіональні органи можуть засуджувати та закликати до совісті, але часто вони обмежуються наглядом за суворим виконанням своїх рекомендацій. Якщо ви обираєте засобом захисту міжнародні механізми, важливо продовжувати натискати саме на ваш уряд, домагаючись змін у дома, виконуючи набір коментарів та рекомендацій, встановлених міжнародними організаціями як інструменти захисту. Нарешті, якщо ви — відносно молода організація, то буде не зайвим порадитися у місцевих неурядових організацій та інших, які мають досвід у захисті в вашій області. Багато з організацій будуть щасливі поділитися з вами досвідом і знайти союзників у своїй діяльності.

Що таке захист прав людини?

Позасудовий правовий захист — це курс стратегічних дій та мобілізація, мета яких змінити поведінку, культурні відносини, відносини і політику, які впливають на соціальні заклади і які засновані на ретельному дослідженні та документуванні проблеми. З допомогою даної діяльності визначаються проблеми і доносять до громадської політичної свідомості з метою соціальних перемін. По-

дбно до документування прав людини, захист прав людини — діяльність, яка має громадський інтерес. Потреба в захисті виникає з права на рівний доступ до універсальних прав людини.

Захист прав — це політична дія, яка, тим не менше, нерідко присутня в сфері неофіційної політики. За межами політичних партій, урядів та законодавчих органів захисники прагнуть впливати на політичне співтовариство, приватний сектор, громадянське суспільство, індивідуальних громадян та організації. Оскільки соціальні зміни ралтово не відбуваються, впливаючи лише на одну частину суспільства, захист прав часто націлений на розвиток впливу на політику чи реформи в урядах, так само, як і на повноваження, освіту та мобілізацію. Часто стратегічні дії захисників можуть бути спрямовані на досягнення відразу кількох із цих цілей. Наприклад, якщо захист прав націлений на вплив на урядову політику, захисники можуть також працювати, щоб стимулювати суспільну свідомість, навчати і створювати громадський тиск якоїсь проблемі. Багатьом людям не властиво адекватні знання того, що впливає з доступу до прав людини. Отже, самоосвіта й освіта взагалі — важливий момент у захисті прав. Тому захист прав потребує деякого політичного фундаменту, навичок, як-от мобілізація, організаційність, комунікабельність, уміння любити, вести переговори і планувати стратегію.

Захист прав може бути спрямований на рішення політиків на місцевому, національному та міжнародному рівнях. Головне — розуміти, що захист — це не просто окрема дія, а ціла стратегія з досягнення соціальних змін, адже захисники прав беруть участь у найрізноманітніших видах діяльності.

Захисник може не брати участь у всьому, але може сконцентруватися на окремому виді діяльності, аби бути найефективнішим.

Одна з основних функцій захисника полягає у дослідженні, аналізі та пропозиції ідей щодо вирішення проблем. Захисники прав мають бути в курсі подій, знайомі з політикою та законодавством (на місцевому, національному і міжнародному рівнях), які мають стосунок до їхніх проблем. Наприклад, чи має місце у вашій общині процес створення моделі злочинів на ґрунті ненависті? Чи має місце в якихось регіонах вашої країни дискримінація проти ромів з боку місцевої влади щодо умов охорони здоров'я? Чи включила ваша держава в національне законодавство, будучи кандидатом на членство ЄС, Расову директиву ЄС? Усі ці проблеми пов'язані з правами ромів і важливі для захисту прав ромів.

Захисники проводять зв'язок між місцевими проблемами, національною боротьбою та міжнародними рухами. Використання вашого власного документуван-

ня прав людини і доповідей інших допоможе вам бути в курсі порушення прав людини і прогресивних перемог у політиці та законодавстві.

Ті, хто зацікавлені у політиці впливу, можуть спробувати розробити законодавство, яке вони хотіли би бачити прийнятим, або зробити аналіз і дати коментар щодо ефективності існуючих законів. Можливості розкриваються, коли ви володієте хорошою та надійною інформацією.

Захисник — це той, хто:

- добре інформований,
- підготовлений,
- професійний,
- мислячий,
- переконливий,
- організований,
- творчо налаштований.

Захисники обирають стратегію і організують мережу діяльності. Створення стратегії захисту прав включає в себе рішення щодо вибору проведення кампанії, заснованої на заявлених повноваженнях вашої організації, доступних ресурсах та плануванні дій. Визначення довгострокових та короткострокових цілей може допомогти активізувати кампанію. Захисники мають вирішити й те, в які двері найперше необхідні поступати і які дії необхідно запровадити. Запитання, над якими слід замислитися, можуть бути такими:

- Що є метою даної кампанії?
- До кого слід звернутися?
- Яка ваша мета — створен-

ня нового законодавства чи його удосконалення?

- Чи будуть інші організації корисні у досягненні мети?
- Чи є люди або групи, які були би вашими союзниками?
- Як результати подібних дій у минулому?
- Який наразі в країні політичний клімат?
- Яка комбінація дій була би найефективнішою?

Від зустрічей з представниками уряду та міжнародних організацій до конференцій на теми вирішення місцевих проблем або зустрічей з різними засобами масової інформації, у всіх випадках захисники прав розглядаються як „експерти” в своїй області. Це несе за собою відповідальність бути добре інформованими та впевненими у своїй місці.

Переконування та лобювання — дії, які найчастіше пов'язані зі захистом прав. До прикладу, захисники прав можуть відіграти важливу роль завдяки переговорам із законодавцями з питань законотворчості. Використовуючи тверде розуміння проблем, політичні навички та знання системи, захисники можуть допомагати в забезпеченні створення ефективних законів. Переконливі аргументи та кампанії, однак вони не повинні бути спрямовані лише на політичних діячів і представників уряду. Захисники прав також працюють для того, щоб впливати на позицію суспільства для стимуляції соціальних перемін.

Однак важлива частина роботи для досягнення соціальних змін посилає в навчання. Захисники забезпечують найновішу і найважливішу інформацію для засобів масової інформації, політиків та громад, піднімаючи рівень розуміння і громадської свідомості. Захисники також отримують навички через освіту, надаючи права індивідуумам і заохочуючи участь громадян у суспільній діяльності.

У Чехії продовжують стерилізувати жінок

Група жінок, котрі постраждали від стерилізації.

Радість Елени Ференкікової, матері двох дітей, була затьмарена, коли вона зрозуміла, що лікарі реабілітації її стерилізували після того, як вона підписала папірець, не знаючи, що підписує. Медики лікарні пояснюють свої дії тим, що ніби подальша вагітність, можливо, вбила би її. Проте Ференкікова вважає, що причиною стерилізації була її етнічна належність.

Жінка подала на лікарню в суд, і офіційні інстанції пояснюватимуть, як у наш час можливе таке зловживання.

Чеський омбудсмен Отакар Мотеджл заявив, що отримав 87 скарг від ронок, яких стерилізували. Він впевнений, що в Чеській Республіці ще з радянських часів і досі існує проблема стерилізації жінок за етнічною ознакою. «У всіх випадках ніякої згоди на це дано не було», — сказав він.

«Я впевнена, що лікарі мають попередження щодо ромів і не зважають на них, як на пацієнтів, а ставляться, як просто до предмета», — заявила

Анна Сабатова, заступник омбудсмена.

Елена Горолова, ще одна породилля з Острави, повідомила, що вона збиралася народжувати другого сина з допомогою кесарева розтину, коли лікар вручив їй якийсь папірець і запропонував підписати його, сказавши: «Підпишіть це, інакше ви помрете!». Пізніше вона дізналася, що була стерилізована і що її життю нічого не загрозувало. «Цю це, як не расова дискримінація? Вони не хотіли, щоб народжувалися ромські діти», — каже Горолова, яка, як і Ференкікова входить в групу з тридцяти жінок, які ось уже 18 місяців борються за свої права та вимагають від лікарень компенсації за стерилізацію та моральну шкоду.

Сейвлина Данова, співпрацівниця Європейського Центру з захисту прав ромів, заявила в інтерв'ю, що подібні випадки відбуваються не лише в Чехії, а були ідентифіковані в Угорщині, Словаччині та Румунії. І з цим потрібно боротися. І найперше — задовольнити позови жінок — жертв стерилізації.

Новий посібник з охорони прав людини

Нейві кеньва пало чачіпе манушенгері

Нещодавно в Харкові вийшов новий посібник з активних методів навчання «Права людини у діяльності міліції». Підготовлене видання Харківським інститутом соціальних досліджень, Харківським національним університетом внутрішніх справ та Датським інститутом прав людини за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Данія.

У посібнику, як зазначає анотація, «загальнюються сучасні, нетрадиційні методи проведення занять з проблем дотримання прав людини в діяльності міліції. Автори посібника знайомлять читачів з методологією використання активних методів проведення занять з найактуальніших тем...»

Видання складається з розділів, в яких висвітлюються особливості методів навчання та необхідність

їхнього впровадження у відомчу освіту МВС України; права і фундаментальні свободи людини та система їх захисту на міжнародному та національному рівнях та інші.

У книжці не лише пропонуються різні методи проведення занять, а й подаються конкретні ситуації порушення прав людини в діяльності працівників української міліції.

Автори видання розмістили також додатки — витяги з рішень Європейського суду, зразки надання скарг та заяв до Європейського суду тощо.

Посібник «Права людини у діяльності міліції» стане у пригоді викладачам і тренерам, які проводять заняття з проблем дотримання прав людини в професійній діяльності міліції. Цікаво буде вона і тим, хто хоче більше дізнатися, як відстоювати

свої права.

Нова книга поповнить і бібліотеку «Романія».

Тамара Маковецька

Права людини у діяльності міліції

Посібник з активних методів навчання

Харків 2006

„Те авен бахталє, ромалє!“

■ **„Щастя вам, роми!“**
Під такою назвою вийшов рекламний проспект Федеральної національно-культурної автономії російських циган.

У цьому багатокольоровому з багатьма фотографіями виданні подаються відомості про історію створення ФНКА, перераховуються всі ромські регіональні громадські організації Росії, які ввійшли в автономію; розповідається про ту величезну роботу, яка проводиться у всеросійському та міжнародному масштабах з правового захисту, збереження і розвитку мови та культури, підвищення рівня освіти

ромів Росії, поліпшення їхнього соціально-економічного становища.

Висвітлено тут і міжнародні зв'язки Автономії, і культурні заходи, які ініціювала та провела ФНКА. Цікаво було дізнатися, що 2001 року було заснований Союз циганських композиторів Росії, що співробітники Автономії підготували та видали такі книги, як ромсько-російський словник, монографію Історія циган — новий погляд, «Зразки фольклору циган-келдерарів», мемуари «Доля циганки», а також ряд музичних збірок.

Рекламний проспект виданий двома мовами — російською та англійською.

Людмила Борисова

РОМ-ПРЕС

Іван Плющ застерігає Ющенка від помилок Кучми

Колишній голова Верховної Ради Іван Плющ закликє Президента України Віктора Ющенка не повторювати помилок свого попередника Леоніда Кучми, який у 2002 році силою створив парламентську більшість.

Як повідомляє УНІАН, про це Плющ сказав на засіданні круглого столу лідерів парламентських фракцій за участі Президента України.

«Кучма наступив на граблі тоді, коли „Наша Україна“ мала найбільше депутатів у Верховній Раді, а він зруйнував цю коаліцію, зібрав усіх в Українському домі і пішли по іншому шляху. До чого цей шлях привів, ми бачили», — сказав Плющ.

Він наголосив, що якщо в даному випадку діяти за принципом сміливості і ухвалювати рішення про розпуск парламенту через те, що нова коаліція не побудується, то тоді доведеться «шукати інший народ, тому що цей народ цих же і вибере».

Іван Плющ висловив переконання, що Президент України повинен дати можливість сформованій коаліції попрацювати, а якщо вона не справиться, то тоді вже піднімати питання про дострокові вибори.

Кримських туристів кусають і у вогні, і на суші

У Севастополі до місцевих лікарів звертаються люди зі скаргами на почервоніння шкіри, сверблячку і висип. Щодня таких пацієнтів у середньому є по 10 осіб. Причому атака невідомої хвороби піддалася відпочиваючому.

Туристи, особливо діти, люблять посидіти, посоватися попою або червцем на каміні, яке покрите водоростями. Це і викликає алергічні реакції, — каже головний дерматолог Севастополя Олександр Шевелан. — Як уберігтися? А ніяк — не сідати там, де не треба! Якщо ж з'являється висип, потрібно цього ж дня звернутися до лікаря і не лікуватися в домашніх умовах».

Цікаво виходить. Протягом років люди сиділи на водоростях без жодних алергічних наслідків.

Можливо, проблема не в задах, а в мутації водоростей.

В Інституті біології південних морів водорості реабілітували: «Водорості не шкідливі, навіть корисні для відпочиваючих. Викликали алергію могли хіба що полікети (комахи), які селяться в чагарниках. Також небезпечна актинія, яка любить сидіти на каміні, — прокоментувала ситуацію вчений секретар інституту Олена Колесникова. — Відпочиваючий може постраждати і від отрути медуз. Найшкідливіші — корнероти з великими щупальцями».

На щастя, дотики всіх цих тварин не смертельні, окрім незручності, серйозних наслідків немає. На суші теж відпочиваючий може підстерігати неприємність. За повідомленням ЗМІ, в Севастополі розплодилися гусениці американського бліого метелика. Фахівиц запевняють, що для людини це безпечно, але ширяться вперті чутки, що і гусениці викликають сильну алергічну реакцію.

Гусениці створюють дискомфорт туристам, і нічого більше. Здається, навіть муха може серйозніше нашкодити, — вважає начальник міської Держінспекції карантину рослин Олександр Шевелан. — Але нашествия гусениць на Севастополь не вигадди.

Правда, пік припав на початок липня. Наразі місцева влада знищує їх кубла і обробляє дерева хімікатами. Цей «пожеж» ми запобіжимо, і ніякої епідемії не буде. Хоча ніхто не виключає, що на початку серпня за температури +30 гусениць знову почнуть розмножуватися».

Іноземні інвестори цікавляться Україною

Європейська комісія, Європейський банк реконструкції і розвитку та Європейський інвестиційний банк заявили про готовність брати участь у кредитних проектах у паливно-енергетичному комплексі України.

Як повідомили в прес-службі Міністерства, під час зустрічі представників іноземних банків з міністром палива і енергетики України Іваном Плячковим гості задоволено керівництво Мінпаливно-енерго в готовності брати участь у фінансуванні проектів у ПЕК України і до співпраці з іншими неурядовими організаціями з метою фінансування великих енергетичних проектів, інформує УНІАН.

Як наголосив у повідомленні, в першу чергу, йшлося про реалізацію інвестиційного проекту з удосконалення обліку газу і

нафти на кордонах України. Інвестиційний складник цього проекту становить близько 20 млн. євро.

Крім того, сторони обговорили обсяги залучення кредитних коштів для реалізації проектів із встановлення лічильників і ефективних котлів для опалювання будинків у комунальному секторі, які перевищать 300 млн. євро. Також розглядалися умови залучення кредиту в розмірі 30-50 млн. євро на модернізацію компресорних станцій.

Значну увагу було приділено спільним заходам, пов'язаним з проектами транзиту нафти і газу, інтеграції електроенергетичного сектору України і Молдови в електричні мережі й ринки об'єднаної Європи, створення стратегічних запасів нафти і нафтопродуктів.

Як повідомив референт з політичних питань відділу енергетичної безпеки Генерального директорату із зовнішніх зв'язів Європейської комісії Фаузі Бенсарса, на 25 вересня 2006 року запланована міжурядова зустріч для обговорення ряду неурядових завдань за програмою створення в Україні стратегічного резерву нафти і нафтопродуктів.

У „веселкових” класах цікаво вчитися

Анде „лошакере” класи мішто те сікльон

Світ тримається і розвивається на особах, які неординарні у своїй діяльності й поведженні. Такою неординарною людиною, яка старасться внести нове у систему викладання початкової школи, є мама чотирьох дітей, жінка з двома вищими освітами Юлія Борисівна Пінчук. Закарпатські гори причарували її, і нині свій накопичений за довгі роки досвід вона передає закарпатським дітям. А передавати є що... Основне кредо у вихованні маленької особи — це розвиток Божої іскри таланту, даного дитині від природи, й підтримка постійного інтересу до навчання.

Головне — творчість

Понад двадцять років тому, коли старшому сину Юлії Борисівни виповнилося 4 роки, вона інтуїтивно почала вишукувати способи і методи навчання своєї дитини.

Радянська дошкільна система виховання не задовольняла її, оскільки вона не розвивала особистість, а її нівелювала. Просте розповідати складніше, ніж просте укласти. Вона зуміла простими і доступними методами пояснити сину складні математичні завдання. Хлопчик швидко засвоїв множення і ділення, дії з багатозначними числами і провів маму „грати у математику” ще і це раз. У молодших класах він дивував учителів нестандартним підходом до вирішення задач. Нині її син займається прикладною математикою і системним програмуванням і є одним із найзатребуваніших спеціалістів у Москві. Це — закономірно, в ранньому віці, адже якраз у ранньому дитинстві розвиваються таланти і здібності, які супроводжують людину все її життя. Понаше свої нові методи навчання і виховання дитини Юлія Борисівна відшліфовувала в Москві, створивши дитячий центр, який спонсорував авторські школи, окремі класи і групи у дитячих будинках.

Новий метод

Протягом багатьох століть людиство завжди хотіло знайти методи поліпшення навчання дітей. Є цілий ряд підручників, програм, методик. Широко відомі методи М.Монтессорі, В.Шаталова, Г.Домана та інші. Проте, постулюючи в школу, діти втрачають інтерес до навчання, а головне — талант. Адже сучасна школа підготовлює не творців, а виконавців.

Пані Юлія, творчо переосмислюючи всі доступні їй матеріали і зрозумівши, що жодна з існуючих систем не задовольняє сучасні вимоги, створює свою особисту освітню систему „Веселкова школа”.

Так з'явився оригінальний „шриф”, що розмовляє, з допомогою якого 4-6-річні діти починають читати на подив швидко; виникли математичні пісеньки, в основі яких — таблиця множення тощо.

Сьогодні видається повний комплект підручників для першокласників — „Ми рахуємо і співаємо”, „Веселковий буквар” і робочі зошити — „Веселкові прописи” і „Веселкові друкарки”.

Творчий колектив однодумців, Юлія Пінчук — у центрі.

Підготовлені до видання курси зоогеографії, біології, географії, історії й навіть фізики для учнів початкової школи.

Ці підручники відзначаються тим, що, працюючи за ними, може отримувати хороший результат навіть недосвідчений вчитель. Усі методичні рекомендації — дані безпосередньо в тексті підручника дрібним шрифтом.

Юлія Пінчук є керівником творчого колективу вчителів-експериментаторів. Протягом 5 років створюється й випробовується нова педагогічна технологія „Веселкова школа”. За освітніми програмами цієї школи навчається понад 300 дітей у Закарпатській області й 80 — в Італії. У вересні до них приєднається півтори тисячі першокласників Закарпаття та інших областей України.

Поліпшення якості навчання повинно відбуватися не за рахунок збільшення навчального навантаження і перебування за партою, як це практикується нині, а завдяки новим педагогічним методам, що дозволяють зменшити навантаження на кожну дитину, задіяти у навчання елементи творчих ігор, розвинути прагнення до пізнання, знайти у кожній дитині роздизинку маленького дослідника.

Які ж методи-ключики були запропоновані системою „Веселкової школи”? **Основний — це створення ситуації успіху**, загальною відомий педагогічний захід. Усе складне відкидається без жалю. Залишається тільки просте, легке і цікаве. До того ж, з допомогою пісенок, ігрових ілюстрацій тощо, навіть найскладніші завдання стають простими і доступними. Наприклад, визначення географічних координат представляють труднощі для 6-7-класників. 3-класники, які навчаються за „веселковими” програмами, із задоволенням грають у цю захоплюючу гру.

Наступний метод — це відсутність утоми. Поурочна система передбачає 35-45-хвилинну навчальну годину, що неприємно для малюків. Тому тривалість уроків за системою „Веселкової школи” для дітей першого класу — 25 хвилин, другого — 30, а для третьокласників — 35 хвилин. За своєю природою енергійні й рухливі діти зазвичай змушують себе сидіти за партами на уроці спокійно і всю свою енергію витратити на те, щоб дивитися на вчителя, а не вду-

муватися у його розповідь. Від перетовми сидіти рівненько і слухати уважно, не рухаючись, у дітей розвиваються фізичні та психічні хвороби. Тому на уроках „Веселкової школи” передбачені рухливі ігри за темою уроку, часта зміна виду активності — навчальні пісні, малювання, наукові ігри. На математиці, як правило, це стрибки числовими довірками та підйом і спуск уявних східками з допомогою пісенок: мишенят (додавання та віднімання), жабенят (множення числа 2), горобчиків (множення числа 3), кошенят (множення числа 4) тощо.

Третій метод — інтегровані уроки. До прикладу, на уроках математики вводяться п'ятихвилиники, так звані „геоматика” й „астроматика”, де діти під час рухливих ігор знайомляться з планетами Сонячної системи, Землею та її супутником Місяцем, матеріками й океанами і т.д.

Техніка письма засвоюється через четвертий „ключик”, в основі якого покладений метод Монтессорі: учні кілька разів вводять вказівним пальчиком за вказаними стрілочками великі літери і цифри.

Найважливішим є **п'ятий метод. Це зворотню-поступальний рух та феномен „впізнання”**. Так, першачки поглиблюючи вивчають матеріал держ-програми першого класу. Крім того, майже повністю охоплюється матеріал другого класу, і учні озгають матеріалом третього класу. Завдяки такому способу подачі навчального матеріалу, дитина неодноразово повторює його і добре засвоює тему.

Протягом п'яти років ведеться порівняльна статистика успішності й відвідування у „веселкових” і паралельних класах. Експеримент у кількох школах Іршавського району (с/п Довге, Луково, Приборжавське) показав, що у „веселкових” класах кількість шкільних і позитивних рівнів знань учнів стабільно тримається на рівнях 75-95%, тоді як у звичайних класах цей показник не перевищує 40-50%. Учні „веселкових” класів хворіють, і що цікаво, пропускаять уроки набагато менше, ніж їхні однокласники з паралельних класів. Ці діти ЛЮБЛЯТЬ вчитися, тому, що їм ЦІКАВО.

До слова, експеримент проходив за підтримки начальниці управління освіти Закарпатської об-

ласті Юрія Вільгельмовича Герцога та завідуючого районним відділом освіти Іршавської РДА Івана Степановича Поповича.

Шостим методом „Веселкової школи” є запам'ятовування і засвоєння навчального матеріалу з допомогою пісні. Протягом усього навчального періоду діти вивчають з допомогою пісень алфавіт, таблицю множення, додавання, основи знань з географії, біології, історії й навіть фізики за короткий відрізок часу. Всі пісні записані на мотиви відомих народних, дитячих і класичних пісень. Вони добре запам'ятовуються і з задоволенням виконуються дітьми. Всі ці тексти і ноти пісень подані у „Співанковому підручнику”, підготовленому Юлією Пінчук та перекладеному українською мовою Л.В.Бердар.

Останній сьомий метод — це розвиток інтелекту. Оскільки тривалість уроку всього 25-30 хвилин, то решта часу використовується для нових і цікавих для дітей ігрових курсів та предметів. Так, у першому класі вводяться науки ігри, у другому — „Зоогеографія” („Малюємо звірів — мешканців різних материків”), „Біологія” („Подорожі з феями Анатомією і Гісною”), у третьому — вводяться курси „Машина часу”, „Географія для майбутніх мандрівників”, „Знайомство з світовою культурою”, у четвертому — „Вивчаємо фізику”, „Хімія — це просто” тощо.

З третього класу ігрова система навчання поступово замінюється, і вводяться елементи практичних та лабораторних робіт. Юлія Борисівна, маючи неабиякі організаційські здібності, зуміла згуртувати навколо себе ентузіастів своєї справи.

Найперше хочу відзначити талановитого учителя Любов Василівну Бердар — співтворця „Веселкової абетки”, „Веселкового букваря” тощо, людину, яка тонко відчуває і знає українську мову, — каже Юлія Борисівна. — Це і художник-педагог А.Дурда, чий яскраві своєрідні ілюстрації дуже сподобалися маленьким школярам. Це і М.М.Параска, директор „Веселкової школи” з 2000 по 2004 рік — її справу продовжує нинішній директор М.І.Косиш. Це М.М.Лендел — учитель початкових класів, яка першою повірила в систему і зуміла донести її до своїх колег. А.П.Урста розробила курс фізики для 3, 4, 5 класів; О.І.Ісак — курс біології для 2-4 класів; М.В.Симканич — курс імімі для 4-5 класів. Роботу зі створення курсів історії консультує директор Луковецької ЗОШ І-ІІ ст. О.Ю.Хандра, у повному обсязі втілює у своїй школі всі „веселкові” програми. Директор Довжанської ЗОШ І-ІІ ст. А.І.Пелеха та консультує створення курсів з географії. Вчителі А.П.Лях, М.В.Дзихор, О.В.Батько постійно проводять районні й обласні семінари. Заступник директора Довжанської ЗОШ Л.М.Бобита проводить важливу роботу зі збирання і вивчення статистики успішності й відвідування у „веселкових” і паралельних класах. До слова, експеримент проходив за підтримки начальниці управління освіти Закарпатської об-

ласті Долю, президента Іршавського культурного центру ім.Данте Аліґ'єрі, професора Пізанського університету (Італія).

До речі, Марціано Доццо цікавиться освітою ромських дітей, бо йому відомо, що з освітою ромських школярів у нашій країні є певні проблеми. З цього приводу в нього виник цікавий задум щодо втілення у життя нових форм і методів, зокрема „Веселкової школи”, щоб поліпшити засвоєння ромськими дітьми шкільної навчальної програми.

Роботу за новими методами Юлія Пінчук старасться не обмежувати тільки українськими школами, розроблені нею підручники й посібники перекладає угорською та словацькою мовами, одна з багатьох її шанувальниць Анжела Турак.

Обмін майстерністю

Уже понад 5 років за новою системою „Веселкової школи” експериментально працюють кілька навчальних закладів Іршавщини. В цьому є значна заслуга начальниці відділу освіти РДА І.С.Поповича та начальниці управління Закарпатської ОДА Ю.В.Герцога.

У роботі бере участь і Закарпатський інститут післядипломної освіти, який очолює М.І.Талапаканич. Безпосередньо за всією діяльністю „Веселкової школи” слідкує науковий керівник експерименту „Інноваційна освітня технологія „Веселкова школа” В.В.Химичев, професор, завкафедрою педагогіки ЗІППО. Значний внесок у роботу з методичної основи системи і розповсюдження її в області внесла М.Ю.Хирок — методист ЗІППО. Значну консультативну допомогу надає Г.Ф.Древал — методист Міністерства освіти і науки України.

У травні цього року відбувся дводенний семінар, на якому були присутні науковці не тільки із Закарпаття, а й з інших наукових закладів України. Учасникам семінару були продемонстровані показові уроки за експериментальною програмою. Після їх перегляду на пленарних засіданнях відбулося жваве обговорення. Кожен учасник висловив свою думку. Погляди розділилися: одні були захоплені цими методами, інші висловлювали сумніви. Однак резолюція про доцільність впровадження системи „Веселкова школа” у шкільну практику була одностайною — метод заслуговує підтримки і уваги. Проте остаточний висновок дають результати моніторингу, які проводиться вже протягом п'яти років. А це — міцні знання дітей, те, що їх творчий розвиток набагато кращий, ніж у школярів тих класів, які не були задіяні в експерименті.

Експеримент, який проводиться „Веселковою школою” кілька років, заслуговує на визнання. І якщо батьки та вчителі хочуть розвивати у своїй дитині вміння й навички і знайти в неї таланти, то радимо приєднатися до виховання і навчання за методом „Веселкової школи”, яка діє на Іршавщині. Редакція „Романія” надасть вам повну інформацію.

Євгенія Навроцька,
Валентина Опаленка.

Ніколай Бессонов

Між двома світовими війнами

Англа дуй лумаkere марібнаса

(Продовження.
Початок у № 6)

Ярмарок

Основним бізнесом ловарів була кінна торгівля. Звичайно ж, Ян Йорс описав у своїй книжці ту сферу, в яку чоловіки табору вкладали весь свій талант і досвід. Головною подією вважався щорічний ярмарок.

"Кони повинні були добряче відпочити, — пише бельгійський автор у своїх мемуарах — їм давали солі, щоб підсилити голод і спрагу. Пасовище в нас було гарне, коней розчісували і доглядали за ними енергійніше, ніж звичайно; їхні копита були начищені, і кількох перекували з цієї нагоди. Цигани проводили всі дні на пасовищах, обговорюючи один з одним коней, оцінюючи, скільки можна за них отримати. Вони проінструктували хлопчаків, показуючи їм, як хвалити достоїнства коней і як робити їхні дефекти менш очевидними. Якщо циган збирався купити коня в чужинця, хлопчакам показували, як зменшити його очевидні добрі якості. Такого коня треба було вести трошки не в так кроку або нахилити його голову трохи нижче, ніж він звик — нас учили і багатьом іншим хитрощам кінної торгівлі. Тільки кращих коней виводили на щорічний кінний ярмарок, тому що цигани часто поверталися сюди рік за роком і намагалися тримати марку в середовищі торговців".

...У день ярмарку хлопці встали перед світанком. Вони заплітали блискучі гривні і хвости коней, перев'язуючи їх вогненно-червоними стрічками. Ще до сніданку стадо погнали до міста. Ян зі своїми приятелями поскакав вгору. Хлопчиська їхали, обкутані хмарною пілу від табуна. Кілька годів не було чути нічого, крім стукоту копит, кінського іржання й ударів багата. З коней струменів гарячий піт.

Старші цигани і кілька жінок поїхали в місто на дилжансі. Ярмарок нагадував море. Кони були прив'язані до залізних стовпчиків у кінних рядах. Від ветеринарів, одягнених у довгі білі халати, сильно пахнуло дезінфекцією. Вони відмітили новий товар, що прибув, білою печаткою на крупі. Ян Йорс так описує бізнес свого названого батька:

"Палка мав табун сильних, так званих "бельгійських" тяглових коней, яких впрягали у фургон, і одного грайливого сірого чистокровного жеребця, котрий був прив'язаний до задньої частини фургона і завдавав нам багато клопоту. Оскільки ми кочували у сільській місцевості, Палка мняв наших гарних коней на малопотужних.

Ряницю в їхній ціні покупець оплачував готівкою. Палка завжди ждав обміну наших тварин на інших, немов людина, яка має пристрасть до азартної гри. Таким чином, ми поступово здобували коней, що представляють собою енциклопедію кінських дефектів. Деякі коні були просто норовисті, і колишні власники, вважаючи їх неоправданими, раді були нагоді позбутися їх. З іншими погано поводитися і зловживали; деякі були просто погано навчені та примхливі; у деяких було нагноєння ран від жажливо погано припасованої упряжі; декотрі задихалися — але всі були нездатні до важкої фермерської роботи, коли Палка їх купував. Здебільшого, вони потребували лише тривалого відпочинку, відповідного харчування і розумного поводження. Нерідко Палка купував п'ять або шість таких коней. Він проводив цілі дні на пасовищах, говоривши з ними низьким, заспокоєним, серйозним голосом. Він рухався повільно, щоб не лякати їх, і вони спостерігали за ним зацікавленими очима. Він пускав їм кров або заливав проросне їм у горло і примушував до блювоти. І ніколи він не терпів невдач в омолодженні.

У призначений час цих коней розпродавали в місяць, досить далеких від місця купівлі, щоб їхнє походження було невідоме. Палка розбирався в людях не гірше, ніж розумів коней".

Після ярмарку

З'явившись у місті, угорські цигани-ловари не губилися. Їх добре знали в кінних рядах. Більшість користувалася повагою серед інших торговців. По вулицях вони, однак, ходили тихими гучними групами. Ян Йорс описує різкий контраст між акуртними городянами Західної Європи і своїми циганськими друзями. Довговолосі чоловіки з дикуватим вогнем у поглядах привертали загальну увагу. Вони були збуджені після вдалий обробки. Деякі встигли трохи випити на радощах. Міські обивателі зупинялися й спантеличено дивилися на циганів. Вони належали до породи людей, які — за циганською приказкою — "живуть усе життя на одному боці вулиці".

"На коротку мить я знову побачив циганів очима гадже, — пише Йорс. — Побачив жінок у яскравих сукнях, ясно увішаних золотом, їхні великі виразні очі та міцні білі зуби, які виділяються на тлі смуглявої шкіри, їхнє синюваточорне волосся, заплетене в довгі коси, їхні широкі, що доходять до щиколоток, спіднички й босі ноги. Чоловіки були міцними, трохи незграбними... Вони говорили надто голосно і завжди здавалися збоку сердитими і схвилюваними. Зненацька вся компанія завершила вбік на широку вулицю, затінену деревами, і зайняла терасу кафе перш, ніж хазяїн або офіціанти встигли заперечити проти таких клієнтів. Після того, як велика група розсілася, її було вже неможливо вигнати без великого скандалу. Коли зникла перша хвиля невдоволення, все заспокоїлося. Якщо з ними поводитися нормально, цигани не створювали ніяких інцидентів."

Зі спогадів Йорса випливає, що візит ловарів зовсім не означав для хазяїна закусконої зпосваного дня. Навпаки, привітавшись до гостей, він починав розумити свою вигоду. І дуже часто власник кафе проводжав романтичну юрбу цілком по-приятельськи і просив заходити ще. Один із таких повторних візитів бельгійський автор описує в іншому місці своїх спогадів. З цього уривка стає ясно, чим були привабливі цигани як клієнти:

"Відразу після сніданку Палка запряг свого жеребця в нашу повозку — двокілісний легкий ввоз, і повів кількох циганів до найближчого, "свого" кафе. Де б Палка або Чукурка ні проїжджали, всюди вони залишали позаду готелі, таверни, чайні й кафе, де на них дивилися як на бажаних гостей. Вони щедро витрачали гроші й завжди приводили з собою багато приятелів. Коли Палка займав місце, аби посидіти в кафе, воно потрапляло, так би мовити, під його "захист", і жодна циганська жінка або дівчина не сміла турбувати клієнтів ворожінням, жибанням або хитрощами. Що би не було зламано або пошкоджено — Палка оплачував збиток без запитань або протесту".

Отже, цигани не любили, коли першими на контакт виходили оточуючі їх люди. Вони воліли самі вибирати час та місце контакту. І відносини ці мислилися як чисто ділові. Жінки заробляли во-рожінням, чоловіки торгівлею, діти просили милостину. Кожен сам обирав людину, на якій можна було заробити. Разом з тим, було серед гадже коло осіб, з якими стосунки ставали тіснішими. Частина чужинців виявляла до циганів цілком безкорисливу симпатію і готова була допомогти у важкій ситуації. Кочівники були вдячні за це. Виникло навіть щось на кшталт дружби. Кожна родина оберігала "свого" гадже від інших циганів. Потертий папірець з номером телефону, який ледве можна було розбрати, зберігався у глави сімейства. З допомогою приятелів, які займають у суспільстві гідне місце, можна було підтримувати зв'язок з безліччю країн, у кожній з яких у циганів були родичі або ділові інтереси. Знайомих хазяїн готелю, знайомих священик, нарешті знайомих адвокатів часто допомагали вирішити проблеми, які маняграматні люди не могли вирішити самі по собі.

(Далі буде)

РОМ-ПРЕС

Україна і РФ домовилися про перетин кордону громадянами

Кабінет Міністрів України затвердив угоду з урядом Російської Федерації про спрощений перетин кордону жителями прикордонних районів.

Текст відповідної постанови Кабміну від 26 липня № 1031 розміщений на урядовому порталі.

Згідно з текстом угоди, жителі прикордонних районів можуть перетинати кордон у пунктах пропуску у будь-який час доби пішки, а також на велосипедах і належному їм гужовому транспорті, повідомляє УНАІА.

Крім того жителі прикордонних районів можуть переміщатися через кордон легковими автомобілями, які їм належать, без реєстрації їх на території прикордонних районів протягом терміну, визначеного законодавством держави сторони перебування.

Жителі прикордонних районів також можуть переміщатися через кордон у місцевих пунктах пропуску (місця перетину кордону) товари, не призначені для виробничої або іншої комерційної діяльності. При цьому кількість таких товарів не повинна перевищувати передбачені законодавством держав Росії і України норми ввезення (вивезення) товарів без сплати митних зборів і податків. У разі перевищення кількості товарів громадяни перетинають кордон на

загальних підставах. При виявленні порушень проведення товарів через кордон прикордонна служба держав негайно інформує про це митні органи держави, на території якої вчинено правопорушення. При цьому особа, яка вчинила правопорушення, несе відповідальність відповідно до законодавства цієї держави, на території якої воно вчинено.

Для українських громадян при перетині дієсними документами є: паспорт громадянина і закордонний паспорт, свідоцтво про народження для дітей до 16 років і виписка з домової книги про постійне мешкання в прикордонному районі, а також довідка про втрату документів (в разі їх втрати на території іншої держави). При перетині кордону міграційні картки не заповнюються.

Цигани

(Продовження.
Початок на стор. 1)

А всюди довкола порозсідалися гори, покриті чорним смерековим лісом; тільки де-не-де верхи їх світять безлісними полонинами, що мріють, мов сіро-зелені плями на темному тлі. Пусто і сумно в осінню днину коло скали, тільки хвилі Стрия ревуть і розбиваються о шербає каміння.

Пусто і сумно було також в душі жандарма, що в спльотаву осінню днину йшов стежкою понад рікою, в плащі і чакі з когутячим пір'ям, з карабіном, перевершеним через плече, і бачно роззирався довкола.

— Тьфу на таку собачу службу! — так воркотячи, наблуджувався жандарм ід скали і раз по разу поглядав на Стрий, що люто розбивав свої хвилі о каміння, немов і сам гнівався на той дикий та бездарний бойківський народ.

— II —

Віт ластівецький був недавно вибраний, то й не зовсім іще освоєний з панами. Він не трохи перелякався, коли жандарм пізнім вечором увійшов до його хати. Але ще дужче він перелякався, коли прибувший "пан" розповів йому о циганах.

— Війте, тих мені циганів припилюйте, поки я не верну з обходу! Я їх заберу з собою до Підбужа.

— А коли ж пан повернуть?

— Завтра, найдалі позавтра.

— Добре, скажу їх припилювати, — відповів віт, низенько кланяючися жандармові.

Попівши молока і будза (свіжого овечого сиру), жандарм положився на лаві, обвинувся плащем і заснув. А тим

часом віт не спав, хоч лежав на постелі.

"Чи лихо яке навернуло сего шандаря, — думав він, — що випантрував циганів у такій схованці, де їх досі ніяка власть не добачала? І що тепер з ними робити?"

І з тою думкою віт заснув десь коло півночі.

А жандарм тим часом, хоч спав на твердій лаві, то снів про далеко приємніші речі, про "бельобун", грошову нагороду і перенесення в кращі сторони, на Поділля, на російську границю, де можна було легко "зробити" товсту контрабанду: і заслужитися, і обловитися. Сон сей додав йому ще більше охоти і певності. На другий день ранісенько він устав, зібрався і, ще раз остро наказавши вітові припилювати циганів, спішно пішов у дальшу дорогу, щоби ще нимі дійти до мети свого обходу, а завтра вернути назад до Ластівки.

Зараз по його відході віт намотав на ноги потріпні онучі, обувся в шкіряні ходаки, взяв на себе кожух, кучку на голову, перевів борсукову торбу з "царським орлом" через плечі, а до торби вложив пару висяних оципків і кусень овечого сиру. Так приготований, не кажучи нікому нічого, пустився в дорогу ід каменеві.

— Добрий день вам, Пайкуш! — сказав, входячи до ясикині.

— Доброго вам здоров'ячка, пане начальнику, — відповів старий циган.

— А що тут у вас нового? — запитав віт.

— Зле чувати, пане начальнику. Був тут у нас вчора "кокорудза", хотів нас вести до села.

— До села? Е, він вас, лю- бойки, хотів вести до Підбу-

жа, до криміналу.

— За що?

— Або я знаю за що?

— І ви хочете нас тепер арештувати? — сказав звільна, але з укритою в голосі погрозою старий циган.

— Бог з вами, Пайкуш! — сказав віт. — Не хочу вам робити клопоту, але й сам не хочу через вас у біду власти. Розумієте?

— Розуміємо, пане начальнику, розуміємо! Най вам бо- гоїко святій заплатити! — ска- рони, на Поділля, на російську границю, де можна було легко "зробити" товсту контрабанду: і заслужитися, і обловитися. Сон сей додав йому ще більше охоти і певності. На другий день ранісенько він устав, зібрався і, ще раз остро наказавши вітові припилювати циганів, спішно пішов у дальшу дорогу, щоби ще нимі дійти до мети свого обходу, а завтра вернути назад до Ластівки.

— III —

Весь тиждень курило снігом, свистів вітер, тис мороз, так що навіть здоровому несподібно було в горах пускатися в до- рогу з одного села до друго- го. Аж по тижні вітер притих, випогодилося, але мороз по- тис іще остріший. Жандарм не хотів довше гаятись, хоч піп не важився пускати його від себе піхотою, ще напівнедуже- го. Казав запрягти санки і відвезти його до Підбужа, куди вже вперед дав був зна- ти про його пригоду.

Коли жандарм проїжджав через Ластівки, пригадав собі циганів, про котрих зовсім був позабув у своїй тяжкій при- годі. Він казав візникові стати коло вітрової хати, покликав віта до себе і запитав його:

— А що ви зробили з тими циганами?

— Та що ж ми мали з ними зробити, прошу пана, — відповів віт, шкребуючися у

патлату голову, — коли ми їх уже не застали.

— Як то не застали?

— А так. Скоро пан від мене вийшли, я заразійко зібрався і пішов, щоби їх ареш- тувати і приставити до села. Але в камені я не застав ніко- го. Видно, перелякалися пана і таки тої ночі втекли.

— А то bestii! — крикнув жандарм. — Чекайте лишень, ще я вас десь придиблю!

Віт поклонився, а тайком тільки всміхався, що йому вда- лося отак хитроумно позбутися біди. А жандарм, злий і роз- дражнений, завинувся в свій плащ і в тяжкий баранячий кожух, що йому дав піп на до- рогу, і казав їхати дальше.

— IV —

Жандарм, не мовлячи нічо- го, скинув із себе кожух і навіть плащ, щоби тим легше йому було видряпатися на верх ка- меня: візник виломив пару дрючків до підпирання, і так, допомагаючи один одному, з тяжким трудом вони ви- дряпалися на верхню площину. Кавки з вереском вилися туй понад їх голо- вами, немов хотіли боро- нити своєї певної добичі.

Вхід до ясикині був так, як і давніше, завелений колодою і позатиканий мохом, тільки кризь ма- леньку шпарку вгору випли- вав дим. Відбили коло- ду і ввійшли. В ясикині було тихо і темно. Аж по добрій хвилі очі їх на- стільки привикли до су- тінку, що могли добачи- ти якусь чорну, безоб- разну масу насеред яс- кикині. То були цигани, стулені вкупу, повкриті мохом і листям — і мертві вже, як бачилося, від кількох день. На огнищ- димилася ще дотліваю-

ча остання колода.

Що було причиною їх смерті? Голод? Холод? Чи, може, чад від спертого диму? Тіла їх були сині, скостенілі, зморожені. Але, розриваючи купу, жандарм побачив, що під старим циганом не було вже невивраженої кімської шкіри, на котрій він спав: не- догризені кусники тої шкіри найшлися... в руках дітей.

Довгу хвилю стояли жан- дарм і візник над тими по- койниками, німі, остовпілі, пе- реняті переляком і жалем.

Без слова, злий і приго- бленні вийшли вкінці жандарм і візник із ясикині на свіже по- вітря, завалили вхід до ясикині, щоби не допустити птаства до трупів, а коли відтак знов сли на санки, візник перехрестив- ся і з лицем, зверненим до скали, почав шептати молит- ву. Жандарм тим часом почав у думках укладати рапорт о тім, що сталося.

Іван Франко

Ионастар

Мануша залэн Исусо

1. Исусо пхэнда када и выд- жила Пэхкэрэ сиклярнэнца пала набаря лэнора, тев сля сядо, курик заджиле Вов тай Лэхкэрэ сиклярнэ.

Євангеліє від Іоанна Свэнто Бахтало Лав

„Цієі миті сад освітився ліхтарями і смолоскипами, почувлися шум і голоси. Біля входу з'явився натовп людей. Попереду з'явився натовп людей. Попереду йшов римський три- бун з солдатами, за ними — озброєні храмові служителі.

Исус рушив назустріч.

— Кого шукаєте? — запитав він.

— Исуса Назарянина.

— Це Я, — відповів Христос священною формулою імені Божого.

Юдейська сторожа, почувши її, кинулася вбік. Він же сказав:

— Як Мене ви шукаєте, то дайте оцим відійти.

Тоді наперед проліз Юда. Він обцяв дати знак, щоби при арешті в нічному саду не сталося помилки”.

Олександр Мень, "Син людський", Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свчадо", 1994, ст.155.

2. Кадава тхан джангя і Иуда, Лэхкэрэ здымари колэ- сти, со Исусо наехквар стидэ- ласлэ котэ Пэхкэрэ сиклярнэн- ца.

3. Каи Иуда лиля гроза ха-

лавдэн тай бутярнэн англунэн рашаендар тай фарисеендар, авиля пз кодава тхан ягэнцар, момолэнцар, дэстэнцар тай чорьенцар.

4. Ай Исусо джанэлас вса,

со Лэга, авэла, выджиля ан- глал тай пхэнэл: "Ка тумэ ро- дэн?"

5. Лэсти пхэнэн: "Исусо На- заріє". Исусо дэдумэл лэнди: "Када Мэ". Паша Лэ ачелас

Иуда, здымари Лэхкоро.

6. И кала Исусо пхэнда "Када Мэ", вонэ дыне павпа- лэ і тэлэлыне пэ пхув.

7. Вов упалэ пхучля лэн: "Ка родэн?" Вонэ пхэнэн: "Исусо Назаріє".

8. Исусо дэдумэл лэнди: "Мэ пхэнэнас тумэнди, со када Мэ; коли Ман родэн, ачявэн лэн, мэк вонэ джан".

9. Мэк авэла вса, сар Вов пхэнда: "Кодэлэндар, Ка Ту Манди дынян, нико на хаси- ля".

10. Ай Симонэст Петростэ сля чори. Вов вылиля ла і малавда пав канэ англунэ ра- шаехкэрэ бутярнэ, і отчинда лэсти чачо кан.

11. Нэ Исусо пхэнэл Петрос- ті: "Тхов тири чори павпалэ, чи тэ на пав Мэ тахтай, саво дыня Манди Дад?"

Переклад Миколи
Бурлуцького
та Олени Марчук

**Лорақи віг Рақи
Джабаріне кайафе Рақа**
з 2 по 15 серпня

Овен – бажано зробити інвентаризацію свого майна, підрахувати кошти та поміркувати, як жити далі. У особистому житті все гаразд, намагайтеся тільки не торкатися тем, які стосуються виховання дітей.

Телець – з новими силами можна вирішувати старі проблеми, головне – не нервувати через дрібниці та прислухатися до власної інтуїції. Подарунок від друзів буде несподіваним і приємним. Дорослі родичі чекають на вашу консультацію щодо паперів. Шлунок – ваше слабе місце, але за дружнім обідом будь-яка страва буде корисною!

Близнята – дайте волю власним почуттям, зійніться у своїх погамених думках коханій людині. Якщо ви розсердилися – можна й покричати: людина, яка приховує емоції, небезпечна, насамперед, для самої себе. Важлива смуга у вашому житті – це початок нових сподівань. Стережіться застудних захворювань.

Рак – вашої думки повинні дотримуватися всі оточуючі – це ваше внутрішнє бажання. Проте у деякого з них такі самі амбіції. Що робити? Розгумайте кожну свою думку окремо, після чого всіх зберіть, щоб поставити крапку. Але все можливо тільки на фоні доброго здоров'я, тому приймайте заспокойливий засіб. Прибуток членів родини допоможе вам трохи відпочити.

Лев – з днем народження! Найпрекрасніший період чекає на вас, якщо ви собі дозволите озирнутися навколо, й помітити те, що маєте! Подарунки, гості, квіти. Але між святами наближається вирішення серйозних проблем. Літні родичі не дадуть вам збитися з колії своїми мудрими порадами, а інколи неопыченими вимогами. Кохана людина прихисто здивує. Здоров'я не підведе.

Діва – серйозні конфлікти вирішуються навколо, та вас вони не зачеплять, якщо поводитися розумно. Матеріально незалежним мріє бути кожен, проте – "у кого суп пустий, а у кого перли дрібні". Ваша здібність передбачати майбутнє допоможе уникнути зайвих витрат. Навчайтеся новому та навчайте родичів. Міряйте тиск!

Терези – мир і спокій у вашому житті, нарешті, настав. Це, насамперед, необхідно для здоров'я і життя. Бажано дотримуватися режиму, харчування має бути збалансованим і своєчасним. Нове кохання спалахне, як зірочка, та її зникне. А старі перевірені стосунки підтримають вас у важку хвилину.

Скорпіон – спокій у вашому серці – запорука щастя великої армії ваших родичів та друзів. Не бажано робити борги. Корисно розпочати нову справу, але не в якому разі не вкладати кошти. Що стосується подорожей, вони будуть вдалими, однак розраховуйте лише на свій гаманець.

Стрілець – ваші витримці можна позадрити, а працездатності – тим більше. Корисна інформація, яку отримаєте 5-6 серпня, допоможе заробити гроші восени, тільки спрямуйте енергію у потрібний бік. На тих, хто вам задрить, не звертайте уваги. А помічникам обов'язково подякуйте. Визит до лікаря допоможе запобігти майбутнім неприємностям.

Козеріг – транспортні засоби мають звичку ламатися у найнеочікуваніший момент, пам'ятайте про це. "Гроші зранку, стільці ввечер" – це девіз багатьох ваших колег. Якщо ви будете його поважати, все буде добре. Серця не жалійте для високих почуттів, проте великі фізичні навантаження наразі не доречні. Зустріч із цікавими людьми надихне на нові прибуткові проекти.

Водолій – "Що робити?" та "Хто винуватий?" – ці старі риторичні запитання турбуватимуть і вас. Однак за вас їх вирішить життя. Людина протилежної статі може стати для вас тимчасовим психоналітиком. Не бійтеся бути відвертими, це інколи вирішує всі проблеми. Якщо є можливість, захистіть очі темними окулярами.

Риби – знову питання денне – допомога родині. І матеріальна також. Піклуйтеся про здоров'я, бо якщо не ви всіх витягнете нагору, то хто? Чекайте у вашій оселі на велику компанію друзів та родичів. На дрібниці не звертайте уваги. Щастя – це наше ставлення до життя, а здоров'я – до себе.

РОМАНІЯ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Реєстраційне свідоцтво серія KB №5877 від 20.02.2002 р.

Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (м.Будапешт)

Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Евгенія НАВРОЦЬКА**

Редакція не завжди підляє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.

Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія Яг"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 88000, м.Ужгород, вул.Дунайського, 18, телефакс (0312) 61-39-56.
E-mail: ru@mail.uzhgorod.ua
http://www.romaniyag.uz.ua

Видруковано в Ужгородській мисійській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 1446

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

Ведмідь і комар

Зустрілися якась ведмідь і комар. Ведмідь і каже: – Комаре, ти сідаєш на кожне створіння і п'єш його кров, то скажи мені, яка кров найсолідша?

– Гадаю, людська кров найсолідша.
Добре. Пішов ведмідь за тією людською кров'ю.

Зустрічає хлопця.

– Стий! Ти людина.

– Я ще буду нею!

– гордовито відповів хлопець.

– Ну, то стрибай собі далі, – пробурмотів ведмідь.

Пішов він далі, зустрічає старого жабрака:

– Стий! Чи ти людина?

– Я нею був!

– прокашляв жабрак і зігнувся, щоб його й видно не було.

– Ну, то гнись собі далі, – пробуркотів ведмідь, – з того, що вже було, мені мало користі.

Іде ведмідь, іде, зустрічає гусара на коні.

– Стий! Ти хто?

– Людина з головою! – вигукнув гусар і пришпорив коня.

Та ведмідь за ним позаду, за ним, за ним. Тут гусар повернувся й просто на ведмедя з шаблею, вдарив його так, що аж кров побігла. Ведмідь побачив, що йому непереливки, і показав гусарові п'яти. Гусар не полінувався – скинув з плеча рушницю і вистрелив у ведмедя.

Зустрівся ведмідь знову з комаром.

– Комаре, ти, може, й правий, що людська кров найсолідша, та мене вже не спокують нею!

– А чому ж? – засміявся комар.

– А тому, що людина не жартує. Я ще тільки добігав до чоловіка, як він висунув на мене язика, та такого великого, що мене дівав на відстані, і такого гострого, що поранив мене аж до кісток. Як я потім побіг від нього, так він ще повернувся й плюнув мені навздогін, наче блискавкою вдарив мене в бік, так що я міг аж померти від болю. Ще й зараз мені під шкірою свербить!

Рішо ай цінцари

Аракгле пен варесар о рішо ай цінцари. Рішо пгенел: – Цінцаре, ту бешес пре саворенде ай пген ленго рат, пген манге, саво рат май гуггло?

– Думінав, со о манушано рат май гуггло.

Мішто. Гейлас о рішо пала манушкано рат. Аракгел о чгавес.

– Тордюв! Ту мануш.

– Ме інке авава мануш! – пучардес пгендя о чгаво.

– Атунчі джа, майдур туке, – пгенел о рішо.

Гейлас вов майдур, аракгел пгуре колдушис:

– Тордюв! Ту мануш сан?

– Ме чи сім! Кгасаяс о колдуши, ай банділас

гой лес те на дичгол.

– Бандюв майдур туке, пгенел о рішо. Кодо, со сас аба, манге чи тробуй.

Джал о рішо, джал, аракгел пес ле гусароса вов про граст.

– Тордюв! Ту кон сан?

– Мануш шейреса! – ціпі о гусаро ай маладя е грастес те нашел.

Ай о рішо нашел пала лесте палал, нашел нашел. Торділас о гусаро ай болдас пес ко рішо шабляса, маладяс лес каде, со о рат фуліяс лестар. О рішо дикгел, со о гусаро май зорало ай лас те нашел. О гусаро хуклас тейле пала граст – ай лас тейле пала пгійко е пушка ай пушке днія ле рішос.

Аракгел пес о рішо ле цінцареса.

– Цінцаре, ту, сан, чачо, со манушано рат май гуггло, ман аба чи хохавеса!

– Ай состар? – асаяс о цінцари.

– Со о мануш, чи керел пгграса. Ме фері пашилем ко мануш, вов манге сїкадя е чїб, касаві барі лунго, со ман хутїлдас пре дуралесте лескері барі лунго куцїме чїб ай чїндас ман джі кай о кохало. Ай ме пала кодо нашлем лестар, вов болдас пес ай чунгардас пре манде. Зоралес маладя ман андо пашавро, каде шай мавзделіс. Баріс манде тела морчи хандьол!

Переклад Аладара Адама

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам подумати, яка з цих приказок зайва

Хочеш бути здоровим – не їж багато, хочеш бути шанованим – не говори багато.

Камес те авес састо – на ха бут, камес те камен тут – на вакер (ворбісар) бут.

У наклепу, як і в гадуки, – язик подвійний.
Анде плеткі холі, сар андо сар, – е чїб дуваресте.

По пліву пїнають птаха, по словах – людину.
Пале плї пїнджарен ла чїрїкля, пало вакерїбен – манушес.

Горе народови, у якого дурний володар.
Бїда чорїне нїпїоске, ке саво діло о вайда (баро).

(евїсїе - еїдавїєнї)

РОМАЧЕ НАВЕНАТА

Тушковані битки

Порізати шматки м'яса скропити олією і лимонним соком, скласти один на один і залишити на 3-4 год. Відтак посолити, обсипати кмином і мукою, покласти у деко й полити 2-3 ст. ложками бульйону. Коли рідина вивариться, обсипати мукою, накрити і поставити на дуже повільний вогонь. Після цього залити 1 склянкою вина, заварити і подати на стіл з картопляними крокетками.

Пейке фаширти

Чингрес котора маса опрал шорес чил ай цитронакера зумаса, шувес екр пре екгесте ай ачгавес пре 3-4 часора. Лондарес, шорес опрал кмино, ареса, шувес анде протвіня (тепша) опрал шорес 2-3 барероя зумін. Кана са кадо кірала (тадьола), шорес опрал аро, учаравес хїпаса ай мек кірол пре цініяг. Пала кодо шорес 1 кувчи мол, кана кірала ай шувес пре месяля коломпїренге крокетенца.

ПОВІДОМЛЕННЯ

До уваги читачів та передплатників газети. У зв'язку з літніми ваканціями, газета "Романія Яг" вийде 30 серпня.

